

#57

KORNISS Dezső

Válogatás a NUDELMAN-gyűjteményből

KORNISS DEZSŐ (1908-1984)

Szigetmonostori csendélet II. | Still-life from Szigetmonostor II., 1935

Olaj, papír | Oil on paper, 63 x 44 cm
Jelzés nélkül | Not signed

Kezdő ár | Starting price: 18 000 000 Ft / 45 000 EUR
Becsérték: 30 000 000 - 45 000 000 Ft
Estimate: 75 000 - 112 500 EUR

96

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
| egykor Vörösváry Ákos tulajdonában

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:
| Szentendre lelke, kincsei és varázsa.
Vajda Lajos, Vajda Júlia, Barcsay Jenő, Korniss Dezső, Bálint Endre, Ország Lili, Kondor Béla, Deim Pál.
Best of / Válogatás a Nudelman gyűjteményből, Szentendre, Erdész Galéria, 2017. október 20. - november 30.

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:
| Korniss Dezső (1908-1984) gyűjteményes kiállítása.
Szentendre, MűvészetMalom, 2008. szeptember 13. - november 16.,
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, kat.sz.n., 30. 166. oldal, kép: 30. oldal
| Csak tiszta forrásból. Hagyomány és absztrakció Korniss Dezső (1908-1984) művészetében.
Szerk.: Kolozsváry Marianna. Budapest, Szépművészeti Múzeum - Magyar Nemzeti Galéria,
2018. december 19. - 2019. április 7., kat.sz.n., 279. oldal, kép: 123., 279.

A Progresszív Művészek Csoportjának széthullásával egy újabb művészgeneráció indult Nyugat-Európa, főként Párizs felé az 1930-as évek elején. Kepes György 1929-ben Bécsbe utazott, hogy aztán Berlinben Moholy-Nagy Lászlóhoz csatlakozzon. Schubert Ernő és Veszelszky Béla átmenetileg szintén az osztrák fővárosban próbálták szerencsét. Trauner Sándor 1930 nyarán Párizsba költözött, ahol végül sikerült egy jól jövedelmező állást

szereznie a filmiparban. Majd az év végén a csoport maradék tagjai: Hegedűs Béla, Vajda Lajos és Korniss Dezső is csatlakozott Traunerhez, hogy új impulzusokat keressenek művészetük számára. Párizsban Vajda és Korniss egyaránt az archaikus civilizációk elemi, primér, érintetlen formációit kutatta. Mélyen megragadta őket a korszak primitív kultúrák iránti vonzalma. Vajda elsősorban a törzsi, Európán kívüli, valamint

a szakrális művészetek iránt lelkesedett, míg Kornisst a középkor festészete és klasszikus művészet vonzotta. A kortárs piktúra, valamint a tradíció viszonyáról azonban meglepő módon eltérően vélekedett a két alkotó. Vajda szerint „az expresszionisták, kubisták, szürrealisták kimerítették az összes tradíciókat, Picassóval az élükön”, míg Korniss épp a festészeti hagyomány letéteményeseként tekintett Mattise, Braque, Léger és Gris művészetére,

97

1. Pablo Picasso: Fürdőző a tengerparton, 1929
New York, The Museum of Modern Art

2. Korniss Dezső: Szigetmonostori csendélet III., 1935
Diszel, Első Magyar Látványtár

mely ekkor már magán viselte a Földközi-tenger archaikus kultúrájának nyomait is. Ezért főként a modern piktúra képépítési lehetőségeit, illetve a faktúra-alakítás és kolorizmus lehetőségeit kutatta kortársai alkotásain. Ahogy a festőtárs, Bálint Endre fogalmaz: „Korniss Dezső megtanult izléselesen látni — igaz, néha korunk legnagyobb festőjének, Pablo Picassónak szemével, de ez a festőzséni utat mutatott már sokaknak, tehát nem kell csodálkozni azon, hogy Korniss is büvkörébe kerül olykor.”¹ Korniss furcsa módon Párizsban, egy Szajna-parti könyvárusnál bukkant rá Fülep Lajos *Magyar művészet* című könyvére. Az 1923-ban kiadott mű a festő számára új megvilágításba helyezte szintetizáló törekvéseinek alapproblémáit. Fülep szerint ugyanis a nemzeti és univerzális kultúra közössége, valamint folytonossága tisztán formai problémának tekinthető. E gondolatmenetből kiindulva Korniss a kultúra formai lenyomataiban a „kollektivitás univerzális nyomait” fedezte fel. A „dolgok titkos, elvont lényegét”, a történelem előtti civilizációk, a néphit és a primitív népek gondolkodásmódjában felfedezhető naiv, de kozmikus világkép mélységeit, amely hitelesebbnek tűnt a kor részizgazságokra

széthulló racionalitásával szemben. Korniss ugyancsak Fülep nyomán értette meg azt is, hogy a magyar kultúrát nem az európaiság sajátosan konkretizálódó részeként kell értelmeznie. Azaz kultúránk karaktere alatt nem az európaítól eltérő jegyek összességét kell érteni, sokkal inkább azokra a jelenségekre kell koncentrálni, melyek Európa felől nézve tűnnek jellemzően magyaroknak. Ezt a karaktert pedig – Bartók Bélához és Kodály Zoltánhoz hasonlóan – a kontinensünk keleti és nyugati felét hídaként összekötő jellegben találta meg. Korniss az archaikus tradíciók felé tolódo francia festészet jelenségeinek, valamint Fülep újszerű kultúrafogalmának „keresztezését” az úgynevezett szentendrei motívumgyűjtésben valósította meg. 1934-ben kezdte meg gyűjteni a népi archaikus formakincs és ősi jelképrendszer motívumait a Duna két oldalán, Szentendrén és Szigetmonostoron. Majd 1935-ben Vajda is csatlakozott hozzá: „Abból indulunk ki, hogy a tradíció nélkül nem lehet semmit sem csinálni, s ez a magyar körülmények között csakis a magyar népművészet lehet [...]. Ugyanazt akarjuk, amit Bartók és Kodály a zenében már megcsináltak, azt hiszem, hogy a piktúra

területén ilyen törekvések eddig még nem voltak, ha sikerül célt érünk, akkor mi leszünk az elsők ezen a területen. Igen nekünk az úttörő szerepet kell vállalnia, és ennek azért érezzük fokozott szükségességét, mert a mai magyar művészetben mindenki visszafelé kacsint. Mi is visszanezünk a múltba, de egészen más célzattal, azért, hogy még jobban megerősödjünk, s hogy a múlt értékeit megmentsük (ami még nem pusztult el), és a jövő számára adjuk át” – emlékezett vissza a közös munkára Vajda.² Kornissnál – ahogy a *Szigetmonostori csendélet II.* -n is – az összegyűjtött motívumok zárt struktúrákban, de egymással ambivalens viszonyban kerültek rögzítésre a papíron vagy a vásznon. Ezt az ambivalenciát a konstruktívizmus és a szürrealizmus eszközeinek együttes alkalmazásával érte el a művész, melynek köszönhetően a motívumok folyamatosan átértelmeződnek kompozícióin. Az egyes részletek ellentmondásos viszonya az „érzéki-közvetlen” módon rögzített tárgyakat univerzálissá, kollektívá, s egyszersmind intellektuálissá teszi. A motívumsor tisztasága, a gyengéd varázslat pedig univerzális értékeket tükröz.

KASZÁS GÁBOR

¹ Bálint Endre: Akiről keveset beszélnek ... III. Korniss Dezső. *Népszava*, 1939. november, 12. 6.

² Vajda Lajos levele Vajda Júliának. Szentendre, 1936. augusztus 11. Közli: Mándy Stefánia, i.m. 1983. 181.